

Cursuri universitare

DAN LUPAȘCU
CRISTIANA MIHAELA CRĂCIUNESCU

DREPTUL FAMILIEI

DAN LUPAȘCU
CRISTIANA MIHAELA CRĂCIUNESCU

DREPTUL FAMILIEI

Ediția a IV-a, emendată și actualizată

Universul Juridic
București
-2021-

CAPITOLUL I

NOȚIUNEA, APARIȚIA, EVOLUȚIA, AUTONOMIA ȘI IZVOARELE DREPTULUI FAMILIEI

Secțiunea 1

Noțiunea dreptului familiei¹

Ce este dreptul
familiei?

Dreptul familiei este ramura de drept privat ce include ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile personale și cele patrimoniale izvorâte din căsătorie, rudenie, precum și raporturile asimilate de lege, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie.

Secțiunea a 2-a

Apariția și evoluția dreptului familiei

Apariție
și evoluție

În sistemul nostru de drept, dreptul familiei nu a apărut dintr-o dată, prin punerea în aplicare a Codului familiei². Dimpotrivă, apariția sa a fost marcată de o serie de acte normative, care, în succesiunea lor, au evidențiat desprinderea dreptului familiei din dreptul civil.

Începutul acestei dezvoltări îl constituie Constituția din 1948, care cuprindea prevederi și în domeniul relațiilor de familie, în special cele privitoare la egalitatea dintre bărbat și femeie [art. 21 alin. (1)] și protecția căsătoriei și a familiei (art. 26).

Constituția din 1952 a dat posibilitatea consacării dreptului familiei ca ramură de drept de sine stătătoare.

Dispoziții privind dreptul familiei se regăseau și în Constituția din 1965, republicată în 1986.

De asemenea, Constituția din 1991, republicată în 2003, cuprinde prevederi privind dreptul familiei.

Situația actuală

Abrogarea Codului familiei și includerea principalelor dispoziții privind relațiile de familie în Codul civil din 2009³ nu periclitează existența de sine stătătoare a acestei ramuri de drept⁴, câtă vreme nu locul normelor juridice, ci specificul acestora și relațiile vizate impun autonomia.

¹ I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, ed. a 6-a, Ed. All Beck, București, 2001, p. 6; A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. a 4-a, Ed. All Beck, București, 2005, p. 7; T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 29.

² Adoptat prin Legea nr. 4/1953, publicat în M. Of. nr. 1 din 4 ianuarie 1954, modificat și completat prin Legea nr. 4/1956, republicat în B. Of. nr. 13 din 18 aprilie 1956. După republicare, Codul familiei a fost modificat prin mai multe acte normative. Codul familiei a fost abrogat prin art. 230 lit. m) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

³ Codul civil a fost adoptat prin Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011 și a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011.

⁴ În literatura de specialitate s-a susținut că, *lato sensu*, dreptul familiei este ramificat în dreptul civil al familiei, dreptul social al familiei, dreptul penal al familiei și dreptul fiscal al familiei (A se vedea: M. Avram, *Drept civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 5).

Este mai degrabă o intervenție salutară a legiuitorului de revenire la soluția tradițională¹, în acord și cu evoluțiile normative internaționale.

Secțiunea a 3-a

Autonomia dreptului familiei

§1. PREZENTAREA GENERALĂ A ELEMENTELOR CARE IMPUN AUTONOMIA

Criterii de împărțire a ramurilor de drept

Sistemul juridic se împarte în ramuri de drept, în funcție de o serie de criterii, cum ar fi: obiectul de reglementare; metoda de reglementare; principiile aplicabile; calitatea subiectelor de drept; preponderența anumitor norme juridice; sancțiunile specifice² ș.a.

Aceste criterii contribuie atât la constituirea ramurilor de drept, cât și la delimitarea lor.

Importanța împărțirii

Demarcația ramurilor de drept³ este impusă atât din rațiuni teoretice – pentru a stabili elementele comune și cele specifice, cât și din rațiuni practice, cunoscut fiind faptul că, pentru a alege și a aplica în mod corect legea, trebuie ca, în prealabil, să se stabilească natura raportului juridic respectiv sau, cu alte cuvinte, ramura de drept căreia îi aparține acesta.

Elementele specifice dreptului familiei

Autonomia dreptului familiei în sistemul de drept român este impusă îndeosebi de specificitatea următoarelor elemente:

- A) obiectul de reglementare;
- B) metoda de reglementare;
- C) principiile aplicabile;
- D) calitatea subiectelor de drept.

§2. ANALIZA ELEMENTELOR CARE IMPUN AUTONOMIA DREPTULUI FAMILIEI

A) Obiectul de reglementare

Ce reglementează dreptul familiei?

Obiectul de reglementare al dreptului familiei îl constituie raporturile de familie. Aceste raporturi se împart în categoriile menționate în continuare.

a) Raporturi de căsătorie

Raporturi de căsătorie

Consolidarea familiei impune reglementarea unor aspecte cu privire la căsătorie, cum ar fi: încheierea căsătoriei; raporturile personale și cele patri-

¹ Pentru critica scoaterii din Codul civil a dispozițiilor privitoare la familie, prin adoptarea Codului familiei, a se vedea V.D. Zlătescu, *Considerații în legătură cu instituția prescripției*, în *Dreptul* nr. 2/1999, p. 15.

² G. Beleiu, *Drept civil român*, Ed. Universul Juridic, București, 2003, p. 18 și urm.

³ Cu privire la necesitatea și criteriile delimitării dreptului civil față de alte ramuri de drept, a se vedea G. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a 5-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., București, 1998, pp. 39-41.

moniale dintre soți; încetarea, constatarea nulității, anularea ori desfacerea căsătoriei ș.a. Includem în această categorie și raporturile izvorâte din logodnă, care poate precede căsătoria.

b) Raporturi de rudenie¹

Raporturi de rudenie (firească)

În sfera raporturilor de rudenie dreptul familiei reglementează, în primul rând, raporturile dintre părinți și copii. Avem în vedere modul de stabilire a filiației (față de mamă și față de tată), raporturile personale dintre părinți și copii, obligația reciprocă de întreținere, protecția și promovarea drepturilor copilului ș.a.

În al doilea rând, în cadrul examinat sunt incluse și alte raporturi dintre rude în linie dreaptă (indiferent de grad) și, respectiv, raporturile dintre rude în linie colaterală (numai până la un anumit grad).

c) Raporturi de adopție (rudenie civilă)

Raporturi de adopție (rudenie civilă)

Adopția reprezintă „*operațiunea juridică prin care se creează legătura de filiație între adoptator și adoptat, precum și legături de rudenie între adoptat și rudele adoptatorului*”².

Efectele adopției diferă după cum este vorba de adopția cu efecte restrânse sau adopția cu efecte depline.

În prezent este reglementată doar adopția cu efecte depline. Adopțiile cu efecte restrânse, încuviințate sub imperiul actelor normative aplicabile la vremea respectivă, au ființat alături de adopțiile cu efecte depline până la intrarea în vigoare a Codului civil. Ne întemeiem această opinie pe prevederile art. 6 alin. (6) C. civ., potrivit cărora dispozițiile legii noi sunt aplicabile și „*efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere (...)*”. Prin urmare, efectele viitoare ale adopției, chiar dacă a fost încheiată cu efecte restrânse, sunt cele prevăzute de legea actuală (Codul civil).

d) Raporturi asimilate de lege, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie

Raporturi asimilate celor de familie

Referitor la această „asimilare”, aparțin dreptului familiei³:

- a) unele raporturi rezultând din luarea unei măsuri de protecție specială a copilului lipsit de ocrotirea părinților săi;
- b) unele raporturi dintre un soț și copilul celuilalt soț;
- c) unele raporturi dintre moștenitorii unei persoane care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a prestat întreținere fără a avea obligația legală și minorul îndreptățit la întreținere;
- d) unele raporturi dintre foștii soți.

¹ Prin „rudenie” se înțelege legătura dintre mai multe persoane care descind unele din altele, sau care, fără a descinde unele din altele, au un ascendent comun. În primul caz, rudenia este în linie directă, iar în cel de al doilea caz, rudenia este în linie colaterală.

² A se vedea art. 451 C. civ. (Legea nr. 287/2009), republicat în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011 (denumit în continuare „Codul civil”).

³ I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, ed. a 6-a, pp. 6-7.